

ψυχῆς τους ὅπου μπορούσανε τὸ λοιπὸ γλιπρούσανε κ' ἓνα ε. Ἔτσι κάμανε καὶ μετὴν ἀντωνυμία, ἐμέ' ἀναγκαστήκανε νὰ βάλουνε ἄδικα καὶ παράλογα τὸ ε ὡς καὶ στὴν κίττιαική, ἀφοῦ τὸ εἶχε πιά ἡ ὀνομαστικὴ ἐγώ. Ἐφτανε νὰ κάμη λόγος ἓνας ἀρχαῖος γιὰ τὸν ἑαφτό του καὶ νὰ πῆ ἐγὼ ἢ ἐμέ' ἐπὶ τὸ ε καταλάβαινε ἀμέσως ὁ ξένος πόσο ἰόντις ἐβγενῆς εἶτανε ὁ ἀρχαῖος.

Διέστε ὅμως πῶς τὸ ἓνα φέρνει τᾶλλο, τῶς μ' ἓνα λόγος σωστὸ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἰάλλη πράματα στὸ νοῦ του ποῦ μήτε τὰ ποχαζότανε πρῶτα. Ἐπιασε ποτέσ σας κανένας νὰ ξετάση γιατί ἄξαφνα οἱ ἀρχαῖοι ἔχανε τόσο κεφάλι, γράφανε τόσο καλά, ἰάνανε τέτοιους στίχους καὶ σοῦ βγάζανε μιὰ φαντασία, κάτι ἰδέες ποῦ σήμερις ἀκόμη ὁ κόσμος ἀπορεῖ; Γιατί βγήκε Πλάτωνας, Ὅμηρος, Σοφοκλῆς; Γιατί; Τὸ ρωτᾶς; Γιατί μιλούσανε ἀρχαῖα. Ἀμα μιλήσης ἀρχαῖα, ὄχι μονάχα μιλάς καλά, μιλάς καὶ μ' ἐβγένεια. Κοίταξε τώρα τοὺς δικούς μας καὶ θὰ τὸ καταλάβης καλύτερα. Εἶναι πρᾶμα γνωστὸ πῶς οἱ δασκάλοι δὲν ἔχουνε μήτε φαντασία, μήτε ἰδέες, μήτε νοῦ, μήτε καρδιά, μήτε κεφάλι. Τὸ μυαλό τους δὲ γέννησε ποτέσ μισὴ ἰδεῖτσα. Τί εἶναι τέχνη, τί θὰ πῆ ποίηση ἢ φιλολογία, μήτε τὸ ὑποψιάζονται. Ὡστόσο δὲ μοῦ λές πῶς τὸ κατωρθώσαμε κ' ἔχουμε σήμερα τὴ μεγαλύτερη, τὴν ὠραιότερη φιλολογία τῆς Ἑβρώπης; Γιατί μᾶς δοξάζει ὁ κόσμος; Γιατί μᾶς ζουλέφανε κ' οἱ ἀρχαῖοι; Γιὰ ποιὸ λόγο ἢ Θεοδώρα τοῦ Κλέωνα Ραγκαβῆ ἀκούστηκε στὸ Παρίσι, μεταφράστηκε σ' ὄλες τίς γλώσσες, καὶ κατάντησε σήμερα στὴν Ἑβρώπη πολὶ πιὸ γνωστὴ ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα; Γιατί τάχατις, σ' ὄ τι μελάνι κι ἄβουτήξη ὁ δάσκαλος τὴν πέννα του, λές πῶς στάζουνε ἀπὸ τὴν πέννα του χρυσὲς σταλαματιές; Τὸ κατάλαβες γιατί; Γιατί γράφουμε τὴν ἀρχαῖα!

Κι ἄφησε, φίλε μου, ποῦ γράφουμε τὴν ἀρχαῖα κανουμε ἀκόμη καὶ τίς καινούργιες μας τίς λέξεις νὰ φαίνονται σὰν ἀρχαῖες. Τώρα θὰ διῆς τί συνέπειες μπορεῖ νᾶχη τὸ σύστημα τοῦ δασκάλου μου, πόσο πατριωτισμὸ εἶναι γεμάτο, πόση τιμὴ θὰ φέρη σ' ὄλο τὸ ἔθνος. Τί δουλειὰ θὰ πιάσης μὲ τὰ ξένα ὀνόματα, γιὰ νὰ μὴ φαίνονται ξένα; Τὴ χανούμισσα πῶς θὰ τὴν πῆς;

Τοὺς μπέηδες ποῦ θὰ τοὺς βάλῃς; Τὸ βεζίρη πῶς θὰ τὸν κλίνῃς; Τὸ κονάκι μὲ τί τρόπο θὰ τὸ σιάξῃς; Μήπως θὰ γράψῃς «οἱ χανούμισσες, ὁ μπέης, τοῦ βεζίρη, τὸ κονάκι»; Ὁ θεὸς νὰ φυλάξῃ! Ἄν τὸ πῆς ἔτσι, θὰ φανῆς πρόστυχος, χυδαῖος, βάρβαρος, ρωμιός. Πές το καλύτερα «αἱ χανούμισσαι, τῆς χανουμίσσης, ὁ βέης, τοῦ βέου, οἱ βέοι, τοῦ βεζίρου, τοῖς βεζίραις, ἰσως καὶ βεζίρσι, τὸ κονάκιον, τὸ κονακίω». Ἀμέσως γίνεσαι Περικλῆς.

Ἐχουμε κάτι ἄλλους λεκέδες στὴ νέα μας τὴν ἱστορία, ποῦ μπορούσαμε νὰ τοὺς ξεπλύνουμε μὲ τὸ σύστημα τοῦ δασκάλου. Κάτι ὀνόματα εἶναι τόντις ντροπὴ γιὰ τὸ ἔθνος καὶ γιὰ τὸν ἑλληνισμό. Γίνεται ἓνας ἄθρωπος νὰ λέγεται Μπότσαρης; Γίνεται νὰ λέμε Χατζηπέτρος, Μεσολόγγι; Μπορεῖ ὁ Μαρκομπότσαρης νὰ εἶτανε ἥρωας σὰν τὸ Λεωνίδα, μὰ δὲν ἐνωθε διόλου ἀπὸ γλώσσα μὲ τέτοιο χυδαῖο ὄνομα μᾶς ἔκαμε νὰ ντροπιαστοῦμε στὴν Ἑβρώπη. Ἄμὲ ὁ Ἄντροῦτσο; Τί ἄλλο κακὸ πάλε τοῦτο; Ἐχουμε ἄραγες στὴ γλώσσα μας τοὺς βάρβαρους αὐτοὺς τοὺς φράγκικους φτόγγους καὶ θάρχίσουμε τώρα σὰν τοὺς Γάλλους νὰ λέμε b d καὶ g; Θὰ τὸ καταδεχτοῦμε νὰ μιλοῦμε μὲ μπ καὶ τσ; Μήπως θὰ κάμουμε μιὰ γενικὴ «Μπότσαρη», μὲ τὴν ἐλεεινὴ κατάληξη η; Μᾶς ταιριάζει ἓνας Χατζῆς, ἐμᾶς ποῦ εἴμαστε γνήσια παιδιὰ τοῦ Θεμιστοκλῆ; Δόξα σοι, ὦ Θεός, ποῦ μπορούμε τουλάχιστο νὰ λιγοστέψουμε τὸ κακὸ. Δὲν εἶναι πιά δυνατό — καὶ πολὶ τὸ λυποῦμαι — νὰ ξεχάσουμε τέτοια ὀνόματα, νὰ τὰ βγάλουμε ἀπὸ τὴ μέση. Μποροῦμε ὅμως νὰ λέμε «Μεσολόγγιον, Μεσολογγίου.» Καὶ τί; Χρειάζεται ἄραγες νᾶχουμε σέβας γιὰ τέτοια κακορίζικα ὀνόματα; Ἄς κλίνουμε ὁ Βόσσαρις, τοῦ Βοσσάρεως ἄς γράφουμε [Ἄζη] Πέτρος, μισοσκεπάζοντας τὸν Ἄζη. Τὸν Ἄντροῦτσο, ἄς τὸν κάμουμε Ἄνδροῦσσον. Ἔτσι δὲν εἶναι ἀνάγκη πιά νὰ ντραποῦμε γιὰ τὸν Μπότσαρη. Ἐχουμε μάλιστα στὴν καλὴ μας τὴ λογιωτατίστικη γλώσσα μιὰ λέξη ποῦ δὲν τὴν ἔχει ἡ χυδαῖα, καὶ ποῦ ταιριάζει ὄλους διόλου γιὰ τέτοια δουλειὰ. Ἱεροουλία.

Καθαρέβουσα γιὰ ποιὸ λόγο λένε τὴ γλώσσα τους οἱ δασκάλοι; Γιατί ὄλα τὰ κάνει ἄσπρα σὰν τὸ χιόνι, καθαρὰ σὰν τὸ κρῦο τὸ νερό. Μὲ τὴν καθαρέβουσα λές ὄ τι θέ-

λεις, φτάνει νὰ τὸ πῆς ἑλληνικά. Ὁ τύπος εἶναι ἀρχαῖος, βλέπεις κ' ἔχουνε τὰ λόγια σου κάτι ποὺ ἀμέσως ἀρέσει· ἀμέσως φαντάζουνε. Οἱ πιὸ μπόσικες ιδέες σὰ διαμάντι γυαλίζουνε· τὰ πιὸ παρακατιανὰ φρονήματα, μὲ τὴν καθαρέβουσα, σοῦ φαίνονται μαργαριτάρια. Ἡ καθαρέβουσα σοῦ παστρέβει τὴν ψυχὴ· σοῦ τὴν ξεπλένει εἶναι σὲ νάπαιρνες καθάρσιο. Ἀφτὴ τὴν ἀρχὴ μὴν τὴν ξεχάσης ποτέ· γιὰ νὰ κυβερνηθῆ κανεῖς στὴ ζωὴ, γιὰ νὰ προκόψῃ, πρέπει νάχῃ μιὰ βάση καλὴ. Καλῆτερη μὴ γυρέθῃς. Πρόσεχε στὸν τύπο ἢ ἐδγένεια τῆς ψυχῆς εἶναι στὸν τύπο μέσα. Μ' ἀφτὸ τὸ σύστημα μπορεῖς νὰ πῆς κακοήθειες· μπορεῖς νὰ βρίσης τὸν κόσμον δίχως ὁ κόσμος νὰ θυμώσῃ, δίχως καὶ σὺ νὰ φανῆς χυδαῖος. Τὸ δάσκαλο, ἂν τὸν πῆς γαῖδουρί, θὰ πειραχθῆ καὶ θάχῃ δίκιο. Ἄν τὸν πῆς ὁμῶς «ὄνον», τὸν κολακέβεις.

Τὰ πιὸ πρόστυχα πράματα, φτάνει νὰ τὰ πῆς στὴν ἀρχαία, καὶ τοὺς βγάξεις ὅλη τους τὴν προστυχιά. Μπορεῖ στὴ γλώσσα ποὺ μιλάς — στοῦ μπαμπᾶ σου τὴ γλώσσα — νὰ βρεθοῦνε κάτι πράματα ποὺ ντρέπεσαι νὰ τὰ πῆς μὲ τὸνομά τους. Ὅσο γιὰ μένα, τὸ μολογῶ, δὲν κατώρθωσα ποτέ νὰ μιλήσω γιὰ ἕνα κάποιο πολὺ χρήσιμο στρογγυλὸ πραματάκι, ποὺ τὸ βάζω κάθε νύχτα ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι μου. Εἶναι μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ δὲν ξαίρω τὴν ἀρχαία. Ἐνας δάσκαλος φίλος μου, ποὺ μὲ φιλοξένησε σπιτί του μιὰ βραδεῖά, μὲ πολλὴ ἐδγένεια μοῦ ἔδωσε νὰ καταλάβω τί ἤθελε νὰ μοῦ πῆ. Ἀφοῦ μὲ πῆγε στὴν κάμερή μου, ἤρθε πλάι μου, μὲ κοίταξε στὸ πρόσωπο καὶ μὲ πολὺ σοβαρὸ ὕφος μοῦ εἶπε τέτοια λόγια: — «Ἐντιμότητα κύριε καθηγητά, ὑπὸ τὴν κλίνην εὑρεθήσεται τὸ δυσώνυμον ἀγγεῖον, ἐν ᾧ δύνασθε νὰ οὐρήσητε νύκτωρ.»

Τί κάθουμαι καὶ λέω; Ἡ καθαρέβουσα μπορεῖ θάματα νὰ καταφέρῃ. Τὰ πρόστυχα τάντικείμενα, ποὺ εἶναι πρόστυχα φυσικά τους, μ' ἕνα λόγο μπορεῖς νὰ τὰ ξεβγενίσῃς. Τὴ φύση τους ἀλλάζεις· γίνεσαι θεός· τὰ μεταμορφώνεις. Τὸ γουρούνι, ἂν τὸ πῆς νέττα σκέττα γουρούνι, δὲν ταιριάζει· ἂν τὸ πῆς χοῖρος, ἀπὸ γουρούνι ποὺ εἶτανε, ἀμέσως τὸ κάνεις λιοντάρι· ἢ λέξῃ νάλλάξῃ, ἀλλάζει καὶ τὸ πράμα. Τὸ κουρέλλι δὲν εἶναι τρόπος νὰ τάφῃς στὴ γλώσσα σου,

γιὰτὶ βρωμᾶ· πὲς τὸ τουλάχιστο κουρέλλιον κι ἀμέσως μοσκοβολᾶ· δὲν εἶναι πιά κουρέλλι, εἶναι κουρέλλιον. Τὰ μούσμουλα εἶναι κάτι φρούττα σάπια, δλόμαβρα, κι ὁ καθέννας μπορεῖ νὰγοράσῃ. Ἐδὸ μούσμουλα μὴν τὰ λές· βάφτιστα μέσπιλα καὶ βγαίνουνα ρόδα.

Ξεναντίας ἕνα πράμα, ὅσο ὠραῖο κι ἂν εἶναι, ξεπέφτει ἄμα τοῦ δώσης τάληθινό του τὸνομα. Τὸ λιοντάρι, ἂν τὸ πῆς λιοντάρι, τὸ κάνεις καὶ μοιάζει κατσίκι. Τὸ λουλούδι, ἂν τάφῃς λουλούδι καὶ δὲν τὸ βγάλῃς ἄνθος, χάνει ὅλη του τὴ μυρωδιά. Λεφτεριά νὰ φωνάζῃς μοῦ ξεσκίζεις τάφτιά· πολὶ πιὸ νόστιμο εἶναι, ἀγάλια καὶ μὲ τρόπο νὰ ψιθυρίζῃς «ἐλευθερίαν». Εἶναι τώρα δυνατὸ νὰ λές τὴ μητέρα σου μάννα ἢ νενέ; Τί σοῦ ἔκαμε καὶ τὸ βρίζεις; Λέγε της «μητέρα» καὶ πάντα προσπάθιζε νὰ ἑλληνίζῃς.

Τώρα ποὺ τὸ συλλογιόμα, λυποῦμαι τοὺς καημένους τοὺς Ἑβρωπαϊούς, Γάλλους, Ἰταλούς, Γερμανούς καὶ τοὺς ἄλλους. Ἐλάτε νὰ τοὺς μάθουμε πῶς πρέπει νὰ φέρνουνται. Δὲ βλέπουνε οἱ δύστυχοι πόσο βάρβαροι, πόσο πρόστυχοι εἶναι. Γιὰ τοῦτο δὲν τὸ κατωρθώσανε κιόλας νάχουνε καὶ μιὰ φιλολογία τῆς ἀθροπιᾶς. Μιλοῦνε τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ καὶ δὲν τῶχουνε ντροπή. Ὁ λαὸς λέει padre· κάθεται ὁ Ἰταλὸς καὶ γράφει padre. Φωνάζει ὁ λαὸς κάθε ὥρα liberté· νὰ κι ὁ Γάλλος ποὺ τυπώνει liberté. Ὅσο ἔφκολο τοὺς εἶναι νὰ ξεβγενίζουνε τὴ γλώσσα τους. Τί τοὺς κοστίζει; Ὁ Γάλλος δὲν ἔχει παρὰ νάλλάξῃ δυὸ γράμματα γιὰ νὰ τὸ κάμῃ libertas ποὺ εἶνε ἀρχαῖο. Ὁ Ἰταλὸς φτάνει λιγάκι νὰ τὸ σιάξῃ καὶ γίνεται τὸ padre pater ἢ τουλάχιστο pader. Ὁ Γερμανὸς πάλε δὲν ἔχει παρὰ νὰ βάλῃ ἕνα ο, ἕνα s καὶ λέει Artzt-ος τὸ γιατρό. Ποιὰ εἶναι τάχα ἡ δυσκολία; Ὁ καθέννας θὰ τοὺς καταλάβῃ ἂν ποῦνε pader, libertas ἢ Artzt-os. Νὰ τοὺς μάθουμε τὸ σύστημα μας, γιὰ νὰ μὴ κυλιόυνται στὴ λάσπη ὅπου κυλιόυνται, νὰ τοὺς ὑψώσουμε τὸ νοῦ, νὰ τοὺς δείξουμε πῶς εἶναι πολὶ πιὸ σωστὸ νὰ γράφουνε καὶ νὰ λένε Chiffonium, Hand-schuhon, Asinos. Γιὰ τὸν κόπο, ἴσως μᾶς δώσουνε καὶ μᾶς καμιὰ μέρα, ὄχι ἕνα brevet du gouvernement μὰ κανένα βρεβέτιον τοῦ γοβερναμεντίου.

Ὅσο προχωροῦσε τὸ βαποράκι καὶ κον-

τέθαμενε νὰ φτάσουμε στὴ Χιό, εἶχα στὸ νοῦ μου τὰ λόγια τοῦ δασκάλου. Πόσο χαίρουμαι ποῦ μοῦ ἔδωσε ὁ λογιώτατος τέτοιο μάθημα! Τώρα βλέπω πὼς πήραμε καλλήτερο δρόμο ἀπὸ τοὺς Ἑβρωπαίους· μπήκαμε σὲ πιὸ ἀψηλὴ σειρὰ. Ἐγὼ λέω μάλιστα νὰ ξεπεράσουμε τοὺς ἀρχαίους. Καὶ γιατί τάχα θέλουμε μόνο τοὺς ἀρχαίους τοὺς τύπους καὶ δὲ σκορπίζουμε τὰ ε καὶ κεῖ ποὺ δὲν τὰ εἶχανε οἱ ἀρχαῖοι; Τὸ ξαίρω βέβαια πὼς κ' ἔτσι βάζουμε κάτω τοὺς προγόνους, ἔχουμε καὶ μεῖς ἕνα ε τῆς ἐβγένειας, ἀφοῦ στὸ μεσαιῶνα ἀντὶς «τοῖτος» λέγαμε συχνὰ «έτοτος», καὶ σήμερα βγάλαμε ἕνα «έσὺ» καὶ κάπου ἕνα «έτοῦτος». Ἐτσι δείξαμε πὼς καὶ μεῖς ἔχουμε κάποια ἐβγένεια δική μας· κάμαμε δυὸ τύπους καινούργιους ἐκεῖ ποὺ οἱ ἀρχαῖοι εἶχαν ἕναν τύπο μονάχα μὲ τὸ παράλογο τὸ ε, τὴν αἰτιατικὴν ἐμέ. Μὰ μπορούμε νὰ φανοῦμε πολλὶ πιὸ ἀξιοί. Τὸ «έτοῦτος» καὶ τὸ «έσὺ» τ'ἀφτείασε ὁ πρόστυχος λαός, ὁ ἴδιος ὁ λαός ποὺ καὶ πρῶτα εἶχε φτειάσει τὸ «ἐμέ». Ἐμεῖς οἱ γραμμα-

τισμένοι μπορούμε νὰ τὰ φτειάσουμε τύπους τῆς φαντασίας μας. Φτάνει κανεὶς μιὰ φορὰ στὴ ζωὴ του νὰ καταλάβῃ μὲ τί τρόπο πρέπει νὰ φέρνεται στὸν κόσμον· ὁ καλὸς ὁ τρόπος γιὰ κάθε περίσταση θὰ τοῦ εἶναι χρήσιμος. Νὰ διῆτε τί ἀναγκαῖο ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς ἔρθῃ καμιὰ μέρα τὸ σύστημα τοῦ δασκάλου. Ἄβριο βγαίνω στὸ δρόμο, περνῶ μπροστὰ ἀπὸ ἕνα μαγαζὶ, βλέπω μέσα διαμάντια, ρολόγια, πετράδια, μαργαριτάρια. Μπαίνω γλήγορα γλήγορα, ἀρπάζω τὰ διαμάντια καὶ τρέχω. Τρέχει πίσω μου ὁ χρυσοχὸς καὶ μὲ πιάνει. Φωνάζει τὸν ἀστυνόμο κι ὁ ἀστυνόμος θέλει νὰ μὲ βάλῃ στὴ φυλακὴ. Μὲ τὴν καθαρέβουσα δὲ φοβοῦμαι τὸν ἀστυνόμο, γιὰ τὸ μιλῶ ἀρχαῖα κι ἀμέσως βλέπει τὴν ἐβγένεια τῆς ψυχῆς μου. Ἄμα μ' ἀρπάξῃ καὶ μοῦ πῆ· —«Ἐσὺ εἶσαι ὁ κλέφτης;», τὸν κοιτάζω μὲ περήφανο μάτι καὶ γιὰ νὰ καταλάβῃ τί ἄθροπος εἶμαι, τοῦ λέω σοβαρά· —«Κύριε ἀστυνόμε, οὐκ ἐνομίζω. Ἄπιθι εοῦν· κλῶψ γὰρ εἰμί, οὐχὶ δὲ κλέφτης.»

ΑΠΟ «ΤΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΙΡΗ»

ΑΝΕΒΑΙΝΕ, ΑΝΕΒΑΙΝΕ...

Ἄνέβαινε, ἀνέβαινε κι ὁ Γιαννίρης. Μύριζε ἢ θάλασσα ἀπὸ μακριά, μυροβόλααν οἱ πορτοκαλιές μὲ τὸν ἀθὸ τους κ' ἔσμιγαν ἀδερφωμένες οἱ δυὸ τους οἱ μυρουδιές. Εἶτανε δὲν εἶτανε τρεῖς ὥρες ὕστερα ἀπὸ τὸ μεσουράνισμα. Ἡσούχαζε ὁ κόσμος στὸ Νησί καὶ ψυχὴ δὲξω δὲν ἔβλεπε. Ἀπὸ τὴν θγρασία τὴν ἀνοιξιὰτικὴν ἔμοιαζε ἢ ἀτμοσφαῖρα σὰ βρεμένη καὶ βαρεμένη. Ἐνα θόλωμα λαμπερὸ χρύσωνε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆς. Σὰν ὕφασμα λιανὸ λιανό, σὰ χνουδι πλεγμένο μὲ τοῦ ἡλίου τίς ἀχτίδες, ξαπλωνότανε τὸ φῶς ἀπάνω σ' ὄληνα τὴ φύση, τὴν κρυφοτύλιζε στὴ ζεστασιά του καὶ τὴ νανοῦριζε καὶ τὴν ἀπονάρκωνε καὶ τὴ μεθοῦσε μὲ τὰ χίλια του τὰ χάδια. Καὶ τοῦ φάνηκε τοῦ Γιαννίρη πὼς ἕνας ἀναστεναγμός, ἕνα ψιθύρισμα, μιὰ πνοή, ἀγάλια ἀγάλια, ἔτρεμε σ' ὄληνα μέσα τὴ φύση κι ἄκουσε τὰ δέντρα, τὰ πέφκα, τὰ κυπαρίσσια καὶ τίς δάφνες καὶ τίς ῥοδακινιές νὰ λέν· Ἄγαπῶ! ἀγαπῶ! Ἄκουσε

τὴ θάλασσα νὰ τὸ λέῃ, ἄκουσε νὰ τὸ λέν οἱ ἀπλάδες καὶ τὰ βουνά, ἄκουσε τὴ γῆς νὰ τὸ παναλέῃ· Ἄγαπῶ καὶ χάνουμαι καὶ δὲν μπορῶ!

Ἐκαμε ἀκόμη λίγα βήματα ὁ Γιαννίρης κ' ἔφτασε στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ. Κάθισε χάμου μιὰ στιγμὴ καὶ κοίταξε. Ἐλουζαν τοὺς βράχους τὰ νερὰ σὰ νὰ τοὺς εἶχαν ἀγκαλιασμένους. Φύλλο δὲ σάλεβε, ἀγεράκι δὲ φουσοῦσε. Τὸ πέλαγος πέρα πέρα λαμπρόκοπε ὀλόστρωτο καὶ σιγανό. Δὲ γρικιούντανε φωνή. Κάτω, στὴ χώρα, τὰ σπιτάκια σὰν ἀποκοιμισμένα. Ἐύπνα, θάλασσα, καὶ ξύπνα, οὐρανέ. Καιρός σου, βουνί μου, νὰ ξυπνήσης, γιὰ τὸ σαββατόβραδο ἐκεῖνο πρῶτη φορὰ εἶδε ὁ Γιαννίρης τὴ Μυρριάνα, καὶ τελέστηκε τὸ θαῦμα. Γυρίζει ἀξαφνα καὶ γναντέβει τὴν κόρη ποῦ προβάλλει στὸ βουνό. Σηκώθηκε ἀμέσως νὰ τὴ χαιρετήσῃ. Θυμήθηκε ποῦ τὴν εἶχε στὸ γιοφύρι ἀνταμωμένη, τὴν περασμένη τὴν κεριακὴ τὴν ἀπρι-

λιάτικη.

Κούνησε τὸ μαβρόμαλλό της τὸ κεφαλάκι· λές κ' ἔγερνε λουλούδι νὰ σέ καλημερίση. Τάπονήρεφτο, τᾶκακο τὸ πλάσμα! Τᾶθῶο τὸ παιδί, ἀγαθωσύνη γεμάτο! Χάρηκε ποῦ εἶταν ὁ Γιαννίρης καὶ σίμωσε μὲ τὸ χαμόγελό της τᾶπαλό. Γνώριζε τὴ δόξα τοῦ Γιαννίρη καὶ ποθοῦσε νὰ τοῦ συντύχη, νὰ τὸν ἀκούση.

— «Γιὰ νᾶρθετε δῶ στὰ Νησί μας, ἔσεῖς ὁ περίφημος κι ὁ ξακουστός, ἀπὸ κάθε ἄλλο· να θὰ ξέρετε καλῆτερα τί θὰ πῆ δόξα».

Θαῤῥῶ πῶς ποτὲ αὐτὴ ζωὴ του ὁ Γιαννίρης δὲν κολακέφτηκε μὲ τὴ δόξα του τόσο

πολὺ ὅσο ἐκείνηνα τὴν ὥρα. Στάθηκε, μίλησαν κι ἀποροῦσε μὲ κάθε της λόγο. Καὶ κάθε λόγος ποῦ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ τριανταφυλλί της τὸ στόμα ἔμοιαζε, μὲ τὸν τρόπο τὸν ἡσυχό ποῦ λαλοῦσε, σὰ νὰ εἶναι γλυκεῖα τοῦ νοῦ της ἀποφεγγιά, τοῦ νοῦ της ποῦ δλα τὰ νοοῦσε, σὰ νᾶβρεχε κάθε λόγο της τρυφερὰ ἢ καλωσύνη, ποῦ κάπου κάπου θόλωνε τὰ γαλανὰ της τὰ μάτια.

Κόντεβε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψη. Κατέβαινε ὁ Γιαννίρης ὄχ τὸ βουνὸ καὶ τηροῦσε τὴ χώρα. Καὶ κειὸ τὸ Νησί τοῦ φάνηκε ἄξαφνα πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὰ Παρίσια, πιὸ μεγάλο κι ἀπὸ τὴ δόξα.

ΣΕΙΣΜΟΣ ΚΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

Μόλις ποῦ κατέβηκε ὁ Γιαννίρης ἀπὸ τὸ κορφοβούνι, κ' ἔπιασε ὁ σεισμός. Τιποτένια πράματα δηλαδή, καὶ τέλειωσε ἀμέσως· μόνο ποῦ δὲν μπόρεσε ἡ Φταλοῦλα νᾶνεβῆ, γιατί πηγαίνοντας πρὸς τὸ βουνό, εἶταν κάτι δυνατώτερος ὁ σεισμός. Τὸ σάβδατο, γαλήνη πολλή στὸν οὐρανό· συνεφάκια μικρά, σὰν προδατάκια. Κάμποσες μέρες προτῆτερα, εἶχε βουλιάξει ἓνα καράβι μὲ τὶς φουρτοῦνες τὶς μεγάλες· κουνιότανε δλα τὰ σπίτια μὲ κείνους τοὺς ἀέρες· ἡ θάλασσα εἶχε μιὰ μάνητα φοβερή. Ἐῤῥιξε ἓνα καράβι σ' ἓνα βράχο καὶ τῶσκισε μὲ μιὰ σπρωξιά καὶ χῶθηκε τὸ καράβι μέσα στὸ βράχο.

Τὴν κεριακὴ τὸ πρωτὶ δμως, ἡσυχία. Ἡ ἀβγὴ τοῦ σεισμοῦ γελοῦσε· δὲν μποροῦσε νὰ βρεθῆ ὁμορφότερη· γέλαε γιὰ τὸ χαλασμό τῶ μερμηγκιώνε, γέλαε νὰ μᾶς κοροϊδέψη. Τὸ πρωτὶ ἐκεῖνο, εἶμουνα στὴν πιάτσα καὶ στάθηκα μιὰ στιγμὴ νὰ κουβεντιάσω σ' ἓνα μαγαζί. Ἄξαφνα μοῦ φάνηκε πῶς ἔρχονταν καῤῥότσα· ἔπειτα μοῦ φάνηκε πῶς εἶτανε σιδερόδρομος· καὶ τότες εἶπα· Εἶναι σεισμός.

Ἐτριζαν τὰ βιτρίνια καὶ τὰ τζάμια στὸ μαγαζί. Πλησιάζω στὴν πόρτα, βγαίνω ὄξω, βλέπω κεραμίδια ποῦ πέφτουνε ἀπὸ τὸ βροντάλι· δίνω ἓνα πήδημα, βρίσκουμαι στὴ μέση τῆς πιάτσας. Ἦ ἀγκωνάρια κ' οἱ πέτρες ἀπὸ τὰ κορνίζια πηδιούντανε στὴ μέση· ἢ κολωνίτσα μὲ τὸ ρολόγι· ἔκανε μιὰ βόλτα· τὸ ρολόγι ἔσπασε καὶ γύρισε κ' εἶδα τὴν ὥρα, ποῦ εἶτανε ἑφτὰ καὶ πέντε. Οἱ καμπά-

νες βαρούσανε βαρούσανε· ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴ γῆς ὁ σεισμός, ποῦ φάνηκε πρῶτα σὰ σιδερόδρομος, εἶτανε σὰν ἄγκουρα βαποριοῦ ποῦ πέφτει μὲ τὴν καδένα.

Εἶτανε κοσκινιστός καὶ μὲ τράβαιε ἀπὸ τὰ πόδια δῶθε κεῖθε. Μιὰ καὶ μὲ ξάπλωσε. Σηκώθηκα. Ἦρθε τότε χορεφτός κ' ἔπειτα πάλε κοσκινιστός. Τὸ καμπαναριὸ κουνιόταν ὀλοένα· τῶβλεπα ποῦ πῆγαινε μιὰ δεξιά, μιὰ ζερδιά. Ἄκουγα τὰ κᾶῤῥα μὲ τὰ λόγατα ποῦ τρέχανε μοναχά τους· τὰ σκυλιὰ γαβγίζανε· τὰ πετούμενα φοβούτανε· οἱ μαννάδες γυρέβαινε τὰ παιδιὰ τῶνε, τὰ παιδιὰ τοῖ μαννάδες· τήραζε ὁ ἄθρωπος νὰ βρῆ τὸν ἄθροπό του. Μὲ κάθε τρανταγμό, σηκωνότανε σκόνη ἀπὸ κάτω. Ἐπαβε ὁ σεισμός καὶ τότες πέφτανε τὰ σπίτια γιὰ μιᾶς, λές κι ἄκουες μιὰ κανονιά. Ὁ σεισμός προχωροῦσε κι ὅσο πῆγαινε ἔγαν ἔγανε ἔπαιρνε τοὺς μαχαλάδες, τοπιὰ τοπιὰ· κι ἄμα εἶχε θερισμένη μιὰ γειτονιά, θέριζε πέρα καὶ τὴν ἄλληνα. Καὶ κάθε φορὰ πετιούντανε μιὰ σκόνη, πῆχτρα· σὰν καταχνιά. Δὲν ἔβλεπα σπίτια, παρὰ ἓναν κورνιαχτό· καὶ δὲν ἤξερες τί ἔρχότανε ἀπάνω σου, ἄθρωπος, ζῶο, πέτρα.

Κατάπεσε ὁ κورνιαχτός καὶ κάθισα μιὰ στιγμὴ στὸ πεζούλι. Ἐπειτα πάλε μικρὰ κουνίσματα. Εἶπα νὰ πάω σπίτι μου· οἱ δρόμοι γεμάτοι λιθάρια· ὁ σεισμός ἀνοιξε τὶς πέτρες, γονάτισε τοὺς τοίχους· μᾶς ἄλώνισε δλα τὰ σπίτια· τὸ χωριὸ γίνηκε ἓνας βράχος οὔλος. Ὁ κόσμος ἄνου κάτω· ὁ ἓνας

ζήτησε τὸν ἄλλονα. Κλάματα, φωνές· Ποῦ εἶναι ὁ ἀντρας μου; Ποῦ εἶναι τὸ μωρό μου; Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας;

Χαλάσματα παντοῦ καὶ σωροί. Σ' ἓνα μέρος, τὰ ξύλα στραβώσανε τῶνα μὲ τᾶλλο κ' ἔπεσε ἀπάνω ἡ ματέρια καὶ μιὰ γυναίκα ἀποκάτου ἀπὸ τὸ κούφιο, δὲν ἔπαθε, μόνη τῆς κόπηκε ἡ ἀνάσα καὶ ξεψύχησε. Ἐνας καλόγερος ἔβγαине ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά κ' ἔλεγε· Ἀπομονή καὶ τοῦτο! Ἐπέσε τὰ γκωνάρι καὶ τονὲ σκότωσε. Τὰ κλονίσματα τρέμανε καὶ πέσανε· ὁ παππᾶς ποῦ λειτουργοῦσε ἔπεσε ἀνάσκελα ἔπεσε ὁ πολυέλαιος ἀπάνω στὸ στήθος του, κ' ἔμεινε. Σ' ἓνα σπίτι, γκρέμησε ὁ ταίχος ὁ μισὸς κι ὁ ἄλλος στάθηκε ὀλόρθος· ἔσπασε τὸ κρεβδάτι, κουκούλωσε τὸ παιδί καὶ τὸ γλύτωσε. Εἶδα μιὰ γυναίκα νὰ πορδατάη στὶς πόρτες. Μιὰ μάννα γύρισε σπίτι καὶ φώναζε τὰ κοπελλούδια της, ποῦ δὲν τᾶθρισκε· κοιτάζει χάμου, τὰ βλέπει καὶ τὰ δυὸ χωσμένα ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ γκρεμίσματα· φαίνονται τὰ κεφάλια μονάχα· σκούζει γιὰ βοήθεια· τίποτα· δὲν πρόφταξε κανεὶς καὶ πέθαναν μπροστά στὴ μάννα, ποῦ δὲν μπόρεσε παρὰ νὰ πιάσῃ τὰ μαλλιά τῶνε.

Μιὰ χήρα πάλε κοίτουσαν ἀβρῶστη, σακατεμένη στὸ κρεβδάτι· πέφτει, κουνιέται ὄλο τὸ πάτωμα, βρέσκεται κάτω, χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτα. Ἐνας ξένος πῆγε νὰ προσκυνήσῃ ἓναν ἅγιο ποῦ εἶναι ἀνοιχτός καὶ ποῦ τὸν προσκυνοῦνε στὴν κάσσα του. Τὴν ὥρα ποῦ προσκυνοῦσε, πέφτει τὸ καμπαναριὸ κ' ἡ κλησιά· δὲν ἔπαθε τίποτα. Ἐνας, στὸ κρεβδάτι του, κοίταζε ἀξαφνα κατὰ πάνου· ξαστεριά· ὁ σεισμὸς παράσυρε κ' ἔρριξε στὸ δρόμο τὸ ταβάνι τὸ ξύλινο.

Ὁξω, στὸν κάμπο, οἱ ἀθρῶποι γκρεμιοῦνταν ἀπὸ τᾶλογο· τᾶλογο κλωνίζονταν κι ὁ καθαλλάρης σκάλωνε ἀπὸ τὸ σκοινί. Ἐνας εἶτουνα κρεμασμένος, ὅπως εἶναι τὸ σφαχτό· ἦρθε κάρβου ξαφνισμένο καὶ τὸν πλάκωσε. Ὅσοι ἐργαζόντανε, πιαστήκανε ἀπὸ τὴν ἀξίνα, γιὰ νὰ μὴν πέσουνε χάμου. Ὅλα τὰ σκυλιά ἀλυχτούσανε πέρα γιὰ πέρα. Ἀπαράλλαχτα ὅπως ἔρχεται ὁ ἀέρας μὲ τὸ νερό, ἔτσι κι ὁ σεισμὸς γκρεμίζοντας καὶ κλονίζοντας. Ἀγέρας δυνατός κ' ἔπειτα πέφτει. Φωνές γεμάτος ὁ κάμπος. Ξεχώνανε παιδιὰ σκοτωμένα, γέρους, γριές, κορίτσια καὶ παλληκάρια. Ἡ γυναίκα ἐνὸς παππᾶ σὲ

μιὰ καλύβα πῆγε στὴν κούνια νὰ τραθήξῃ τὸ παιδί της μὲ τὸ σεντόνι· ἔμπλεξε καὶ τοὺς πλάκωσε τὸ ταβάνι, μητέρα καὶ μωρό. Κοσμοχλασιά.

Καταστράφηκαν τὰ κοιμητήρια. Πολλὰ μνήματα καὶ κολῶνες κἀνανε μεταβολὴ σὰ στρατιῶτες. Ὁ σεισμὸς ἔρχονταν καὶ στροφογύριζε τὰ θεμέλια καὶ τίς κολῶνες τῶ μνημουριῶνε. Ἐπεφταν οἱ κολωνίτσες ἢ ἔμπαίνε τὸ μάρμαρο τὸ μισὸ στὸ χῶμα. Τὰ μνήματα ποῦ εἶχανε σίδερο γυρίσανε μόνο καὶ μείνανε στὴ θέση τους. Γύριζαν ὄλοι οἱ σταβροί. Ὁ σταβρὸς τοῦ ἁγίου Γιώργη ἔφυγε ὄλος, μαζὶ μὲ τὰ γκωνάρι, ποῦ εἶτανε μέσα μπηγμένος. Ὅσο τὸ κουδουνοστάσι δὲν ἔπεσε, γύριζαν οἱ σταβροὶ μὲ τὴν διέφτυση τοῦ σειμοῦ.

Ἡ θάλασσα φούσκωνε μὲ τὴν δόνηση, χωρὶς φουρτοῦνα. Γένεται κι ἀπὸ κάτω στὸν πάτο σεισμὸς. Τὸ καράβι τριζομανάει· ἓνα μέτρο ψηλὰ σηκώνεται. Καθὼς φουσκώνει, χάνει τῶραϊο της χρώμα· ἡ θάλασσα εἶναι ἡσυχία· τρικυμιὰ μὲ μπουνάτσα. Καθαρίζει καὶ πέφτει μὲ τὸ σεισμό.

Ξακουλουθοῦσαν τὰ κλονίσματα πότε δίχως τὴ βουή, πότε καὶ μὲ τὴ βουή. Τὴ βουή ἐκείνη ὅποιος τὴν ἀκουσε μιὰ φορά, δὲν τὴν ἀπολησμονάει κι ἀγριέβεται σὰν τὴ θυμάται. Σὰ νὰ πεφτε κανένα βάρος, κανένας βράχος ἀπάνω σὲ μαλακὸ πρᾶμα, μιὰ κούφια βουή.

Ἐφτασα στὸ σπίτι μου μόνο τὸ μεσημέρι. Τὴ γειτονιά μου δὲν τὴ γνώρισα· ὄλα χάμου. Στέκονταν ἴσως μερικὰ σπίτια λίγο παρέκει, στὴν ἄλλη γειτονιά. Ξανάρχισε ἡ γις νὰ κουνιέται καὶ σφουρομανιόνταν ὁ σεισμὸς. Τὸν ἔβλεπε ἀπὸ μακριά, ποῦ ροδόλααν τὰ σπίτια. Ὅποιος ἤθελε νὰ κατεβῆ, νὰ σωθῆ, δὲν μπορούσε νὰ πατήσῃ· ἔτρεμαν οἱ σκάλες. Καὶ πάντα ἐκείνη ἡ βουή, σὰν κανονιά, σὰ βροντοκανονιά. Πρὶν ἀκουστῆ ἀκόμα, ταραζόνταν τὰ ζῶα· οἱ γάτες κατέβαζαν τὴν οὐρά, τρέχανε καὶ νιαουρίζανε· νόμιζες πῶς πῆγαινε ἡ γάτα στὶς κόττες καὶ τίς ξυπνοῦσε. Ριάζονται τὰ σκυλιά· μουγγρίζουνε τὰ βόδια. Νοιώθουν τὸ χαλασμό, προτοῦ τὰ χαλάσῃ.

Ἀμα φώναζαν τὰ ζῶα, ὄλοι βγαλμένοι ἀπὸ τὰ σπίτια τους· ἄλλοι πάλε ἀπὸ τὴν πρώτη δόνηση βγήκαν καὶ δὲν ξαναμπήκανε πιά μὲ κανέναν τρόπο, μήτε γιὰ νὰ πάρουν τὰ

ροῦχα τους. Ὁ σεισμός ἔσπανε καὶ τσάκιζε σπίτια· μὰ δὲν τὰ γκρεμοῦσε ὅλα τὸ ἴδιο. Ὅταν εἶταν πλάγι πλάγι ἓνα χαμηλὸ σπίτι κ' ἓνα ἀψηλὸ, τὰψηλὸ ἔπεφτε στὸ χαμηλὸ καὶ βούλιαζε. Καὶ στάψηλὸ τὸ σπίτι δὲν πόθνησκε κανέναν, ἀφοῦ ἔπεφτε ὁ τοῖχος στὸ χαμηλὸ. Κ' ἔτσι τὰ περισσότερα θύματα. Εἶταν ἓνα δίπατο σπίτι, κι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι, στὸ κατώγι, φούρνος. Τὸ μεγάλο τὸ σπίτι τὸ πλαγινὸ ἔπεσε στὸ χαμηλότερο· τόσο μεγάλες εἶταν οἱ πέτρες, ποῦ γκρεμίσανε τὸ σπίτι, τὴ στέγη, τὰ δυὸ πατώματα καὶ φτάσανε ὡς τὰ κάτω κάτω στὸ φούρνο. Οἱ ἀμοιβαῖοι τοῖχοι τόσο ἀνοιχτήκανε ποῦ ἢ μιὰ φαμελιά μὲ τὴν ἄλλη βλέπόνταν· τὰ δυὸ σπίτια γενήκανε ἓνα. Σπάγει ὁ ἀσδέστης κ' ἔτσι καταστρέφονται τὰ ντουβάρια. Τὰ σκισίματα πάνε μὲ τὸ σεισμό· ὁ σεισμός ῥίχνει τὸν πλαγήσιο ἢ τὸν ἀντικρήσιο τὸν τοῖχο, κατὰ πῶς εἶναι τὸ κλόνισμα, ἢ πλαγήσιο ἢ ἀντικρήσιο πρὸς τὸ σπίτι. Κι ὅταν περάση, τὰ παραθύρια οὔτε ἀνοίγουνε οὔτε κλειοῦνε καλά· σφηνώνουνε. Τάρμαρια ἀνοίγουνε μοναχά τους· οἱ πόρτες τρίζουνε καὶ θέλει δύναμη ν' ἀνοίξῃς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ σου, νὰ βγῆς ὄξω.

Μᾶς ἄλεσε ὁ σεισμός οὔλο μας τὸ χωριό. Ἐμοιάζε σὰ χώρα κουρσεμένη. Μᾶς ῥήμαξε, ξεβρίζωσε τὶς ἐκκλησιές, κομματίασε τὰ παλάτια, κουρέλιασε τὰ περιβόλια, πέταξε τὶς βιβλιοθήκες. Μὰ καὶ νᾶπαθε μιὰ στιγμή, δὲν ἔπαθε ὁ κίντυνος· τὰ σοκάκια γέμιζαν πέτρες καὶ δὲν μπορούσε κανεὶς νὰ περάσῃ· ἓνας χωρικὸς μὲ τὸ γιό του διάβαινε ἀπὸ τὸ στενὸ καὶ τὸν πλάκωσε μιὰ πέτρα κρεμάμενη. Ὅλοι στὸ ποδάρι· λειτουργίες, προσεφκές, τάματα μέρα νύχτα. Μεταφέρνανε τὶς εἰκόνες, τὶς ἀβρωστημένες τὶς Παναγιές. Ὁ λαὸς γονατοῦσε. Σέρνονταν οἱ λαθωμένοι στοὺς δρόμους καὶ παρακαλοῦσαν. Τί θὰ μᾶς ἔρθῃ ἀκόμα; Κανεὶς ὅμως δὲ στοχάζονταν, ὅπως τυχαίνει κάποτε σὲ τέτοια περίσταση, νὰ ὠφελῆθῃ ἀπὸ τὸ δυστύχημα τῶν ἄλλωνῶνε, νὰ κλέψῃ, νὰ χαρῆ τὴ λίγη του τὴ ζωὴ· ὁ φόβος μᾶς σήκωσε ὀλουνοὺς μας κάθε ὄρεξη, κάθε πόθο ἀπὸ τὴν ψυχὴ· μᾶς σκότωσε τὸ κουράγιο. Ὄντας τὸ πόδι σου δὲν ξέρει ποῦ νὰ πατήσῃ καὶ σοῦ φέβγει τὸ χῶμα, φονιάς δὲ συλλογείσαι.

Τὸ βράδυ ἄρχισε πάλι ὁ σεισμός καὶ βᾶσταξε ὅλη τὴ νύχτα, ὡς που νὰ μὴν ἀπομεί-

νῆ πέτρα πάνω σὲ πέτρα. Μὲ τὸ λιόγευμα κουβάλησαν ὅλοι στοὺς δρόμους· ποιὸς ἓνα πάπλωμα, ποιὸς ἓνα στρώμα. Φτειάνανε γρήγορα καλύβες χαμηλές χαμηλές μὲ δυὸ ξύλα κ' ἓνα σκέπασμα ἀπὸ παννί· τέντες γύρω γύρω· μπαίναμε καὶ βγαίναμε σὰν τᾶρ-κουδάκια. Ἄλλος χώθηκε στὸ κατώγι· ἄλλος στάχουρι· ἄλλος τράβηξε τὰμάξι του, κάθισε μέσα καὶ πρόσμεναν ὅλοι. Δὲν ἤξεραν ἀκόμη τί θὰ γίνῃ κι ἂν τέλειωσε ἢ ὄχι τὸ κακό, γιατί γελοῦσε ὁ οὐρανὸς καὶ φαίνονταν ἡσυχία παντοῦ. Δὲν τολμούσανε μήτε νὰ βγάλουνε μιλιὰ. Ἄξαφνα τράνταξε ἡ γῆς. Ἀποσβύστηκε τὸ φῶς, ὅπου εἶχαν ἀναμμένο, ἀπὸ τὴν ταραχὴ. Πετάχτηκαν οἱ φωνές. Τίποτα δὲ φελοῦσε· πῆρε ἢ μπόρα τὶς καλύβες, τὶς τέντες καὶ τὰμάξια· ἄθρωπος δὲν ἔμεινε ζωντανὸς καὶ βούλιαξαν ὅλα τὰ σπίτια. Καὶ σὰν πέθαναν ὅλοι κ' ἔπεσαν ὅλα μὲ τὸ γκρεμῆσι τὸ φοβερό, χαμογέλαε ἡ ἀνοιξη τὴν ἄλλη μέρα καὶ μυροδόλααν οἱ πασκαλιές. Τὴ νύχτα τὴν ἴδια τοῦ σεισμοῦ ξάστερος ὁ οὐρανὸς καὶ φεγγαρογιομωσιά, μόνο ποῦ γύρω γύρω τὸ φεγγάρι εἶχε κύκλο μεγάλο.

Ἀπὸ τὴν κεριακὴ τὸ πρωτὶ, ἄμα χάραξε, ὁ Γιαννίρης ἔτρεξε πρὸς τὸ κορφοβούνι. Νόμιζε πῶς θ' ἀνεβῆ γιὰ μισὴ ὥρα! Ποῦ μισὴ ὥρα; Τοῦ χρειάστηκε ὥρα σωστή, μόλις γιὰ νὰ βγῆ ἀπὸ τὴ χώρα. Ὁ Ἀσήμης, ὅτι ἔννοιωσε τὸ σεισμό, πετάχτηκε στοῦ Γιαννίρη κ' ἤθελε νὰ τὸν ὀρμηνέψῃ πῶς κι ἀπὸ ποῦ νὰ περάσῃ, ποῦ ἤξερε τὰ κατατόπια. Ἐφυγαν ἀπὸ τὸ κιόσκι γοργὰ γοργὰ, μὰ τοὺς κοσκίνιζε καὶ δὲν μπορούσαν νὰ πάνε μπρός· ὡς που νὰ πάψῃ τὸ δόνημα ἔκαμε δυὸ βήματα καὶ πῆγε τὸ Γιαννίρη στὸ σπίτι πᾶχτιζε· δὲν εἶχε ἀκόμη βαλμένο τὸ πρῶτο πάτωμα κ' ἔτσι δὲ φοβούνταν νὰ πέσῃ, ἀφοῦ εἶταν οἱ τοῖχοι ξέσκεποι καὶ δίχως τράβες. Ὁ Ἀσήμης ἔλεγε πῶς καλῆτερο χτίριο δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὸ παλάτι του, ποῦ εἶχε μάλιστα κ' ὑπόγι· τὴν πόρτα τὴ μαρμαρένια, μὲ τὰ μάρμαρα τὰ περαστὰ ἀπὸ πάνω καὶ μὲ τὰ ξύλινα προσωρινὰ τὰ θυρόφυλλα, τὴ θάρροῦσε πῶς εἶταν ἀκλόνηστη κι ἀχάλαστη· θέλησε ν' ἀνοίξῃ τὰ ξύλινα τὰ θυρόφυλλα, νὰ μπῆ μέσα μὲ τὸ Γιαννίρη, ποῦ δὲν εἶχε κίδυνο· πάει ν' ἀνοίξῃ, ὁ σεισμός σφάληξε τὴν πόρτα, δὲν μπορούσε νὰ τὴν ἀνοίξῃ ὁ Ἀσήμης. Εἶδε ἄξαφνα πῶς σα-

λέβουν καὶ τὰ μάρμαρα στὸ πανωπόρτι. Κατάλαβε. Τὸ χέρι του ἔγινε σίδερο κ' ἔδωσε μιὰ μπουλιά στὰ ξυλόφυλλα ποῦ τ'ἄσπασε μονομιᾶς· μάνι μάνι ἔσπρωξε μέσα τὸ Γιαννίρη καὶ τοῦ φώναξε·

— «Τρέχα! τρέχα!»

Ἀνάσανε ὁ Ἀσήμης ποῦ γλύτωσε ὁ ἀφέντης—ὁ πατέρας. Ὁ ἴδιος ὁμοῦς στάθηκε μιὰ στιγμή ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν πόρτα τὴν ἀκλόνηστη καὶ τὴν ἀχάλαστη, νὰ δῆ τί γίνεται· σάλεθαν ὀλοένα τὰ μάρμαρα. Ὁ δύστηνος εἶχε τὴν ἰδέα πῶς τέτοιο χτίριο δὲν πέφτει· τ'ἄχασε. Καὶ δὲν τοῦ βαστοῦσε ἡ καρδιά νὰ φύγῃ· κοίταζε κοίταζε τὰ μάρμαρα τὰ περαστά· ξακόλλησε τὸνα ἀπὸ τ'ἄλλο, ῥοβόλησε· ἔπεσαν ἀπὸ πάνω οἱ πέτρες καὶ τὸν πλάκωσαν, ποῦ ἀνάπνευγε ἀκόμα, ὅταν τονὲ βρῆκαν κι ὄλοι πήγανε καὶ τραβοῦσανε τίς πέτρες. Τοῦ κάκου. Ἔσπασαν ὡς καὶ τὰ θεμέλια καὶ ῥάϊσε τὸ κατώγι. Τοὺς ἔρριξε ὄλους μέσα ὁ σεισμός, σὰν τὰ πρόβια στὸ μακελλεῖο νὰ τοὺς σφάξῃ. Κ' ἔτσι πάει ὁ Ἀσήμης ὁ κακομοίρης. Ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴ του τὴν ἀσημένια!

Ὁ Γιαννίρης, ὅτι ἐννοίωσε τὰ θεμέλια ποῦ τρίζουν, πήδηξε μιὰ σὰν τὸ λάφι καὶ βρέθηκε στὸ μπαξεδάκι τοῦ γέρου τοῦ μακαρίτη. Πρόσμενε τὸν Ἀσήμη· δὲν ἔρχουταν· τράβηξε γρήγορα πρὸς τὸ βουνό. Βάδιζε καὶ τοῦ κόβγουνταν τὰ γόνια· τὸν ξάπλωνε χάμου ὁ σεισμός· σηκώνουνταν κ' ἔτρεχε ὅσο μπορούσε. Νὰ προφτάσῃ! νὰ προφτάσῃ! Τὸν παράδερνε ὁ πόνος. Τὴ Μυρριάνα! τὴ Μυρριάνα! Ἡ θέληση δύναμη γεννᾶ καὶ μεγάλωνε μεγάλωνε μέσα του ἡ δύναμή του. Εἶτανε τώρα στὸν κάμπο. Τὰ δέντρα γέρνανε· τὰ κλωνάρια τονὲ χτύπαγαν καταπρόσωπα. Σὲ μιὰ κορφοῦλα, τὰμπέλια σὰν κύματα κουνιοῦνταν κι ἀπὸ μακριὰ ἔλεγε πῶς ἔρχεται καὶ προχωροῦσε ἡ πρᾶσινάδα.

Κατώρθωσε νὰ σιμώσῃ ὁ Γιαννίρης στὴν πρώτη ῥαχοῦλα παράπλευρα ἀπὸ τὸ κορφοβούνι. Πῆγε νὰ πατήσῃ· ἀνοιξε τὸ χῶμα κ' ἕνα ποτάμι θολό, ἄσπρο σὰν τὸ γάλα, χύθηκε στὸν κάμπο μὲ νερὰ φλογισμένα. Μὲ τὴ σκόνη ποῦ σηκώθηκε ἀμέσως, δὲν ἔβλεπε μήτε τὸ φάρδος τοῦ ποταμοῦ. Ἔκανε κουράγιο καὶ δίχως νὰ ξέρῃ ποῦ θὰ πέσῃ, στὸ ποτάμι μέσα ἢ κατάντικρυ στὸ χῶμα, πήδηξε ἀλάργα. Διαλύθηκε ἡ σκόνη καὶ φάρ-

δαινε φάρδαινε τὸ ποτάμι· ἀν ἄργοῦσε δεφτερόλεπτο, ἢ θὰ πνιγότανε ἢ δὲ περνοῦσε πέρα.

Ἀνέβαινε τώρα πρὸς τὴ ῥαχοῦλα. Κατρακυλοῦσαν οἱ πέτρες ἀπὸ πάνω· ἔπεφταν ὄγκοι. Στὴ ῥαχοῦλα εἶταν ἕνα δάσος ἐλιές, σὰ στεφάνι γύρω γύρω στὴν κορφὴ. Τοῦ φάνηκε ἄξαφνα πῶς εἶδε τὴ Φταλοῦλα κατὰ γῆς, πεσμένη, μὲ τὰ χέρια τῆς ἀνασηκωμένα ποῦ βαστοῦσαν τὸ μωρό.

— «Ἀφέντη, ἀφέντη, τὸ παιδί μου! τὸ παιδί μου! Νὰ μ' ἀφήσῃς ἐμένα, δὲν μπορῶ, δὲν μπορῶ πιά!»

Τὴν εἶχε μιὰ πέτρα λαβωμένη κι ὄλο φώναζε·

— «Τὸ παιδί μου! τὸ παιδί μου!»

Τῆς ἄρπαξε ἀπὸ τὰ χέρια ὁ Γιαννίρης. Κλονίζονταν ἡ ῥαχοῦλα ποῦ ἔλεγε νὰ γκρεμίσῃ.

— «Ἀφέντη! Ἀφέντη! Στὴ ζωὴ σου! Τὴν κερά μου!»

Ἡ ῥαχοῦλα μὲ τίς ἐλιές εἶταν ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ τάχειλι τῆς ῥαχοῦλας ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά φαγωμένο· ἀπὸ κάτω γκρεμνός. Ὅτι ἀπόσωσε τὸ λόγο τῆς ἡ Φταλοῦλα κ' ἔγειρε τὸ κεφάλι νὰ ξεψυχῆσῃ, σείστηκε ἡ γῆς. Λὲς κι ὁ σεισμός εἶχε νύχια· ἄρπαξε ἕνα κομμάτι ἀλάκαιρο χῶμα καὶ τὸ τράνταξε καὶ τὸ ῥίριξε στὸ γιαλό. Βρέθηκε ἡ ἐλιά ὀλομόναχη στὸ γιαλό μὲ τὸ χῶμα κι ἀκόμη καὶ τώρα στέκεται στὸ ἴδιο τὸ μέρος. Ὁ σεισμός ὄλα μαζί τὰ συνεπῆρε μὲ τίς ῥίζες τῆς ἐλιάς ποῦ εἶτανε μεγάλες, καὶ μὲ τὴ Φταλοῦλα τὴν κακόμοιρη ποῦ κοιμοῦνταν πιά τὸν ὑπνο τὸν αἰώνιο. Μνημα χαριτωμένο γιὰ τέτοιο λουλουδάκι!

Ἡ ἀγάπη τὸν ἔφερε τὸ Γιαννίρη ἴσια μὲ τὸ δισκάρι τοῦ βουνιοῦ τὸ ξεστρογγυλωμένο. Μόλις ἀπόθεσε σὲ μιὰ γωνίτσα, ἀπὸ κάτω ἀπὸ μιὰ δάφνη μυρωδάτη, τὸ παιδί τοῦ Ἀσήμη καὶ τῆς Φταλοῦλας, καὶ μιὰ βροντή, πιδ τρομερὴ ἀπ' ὄλες τίς βροντὲς συνάμα, ἀκούστηκε πέρα γιὰ πέρα, ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη στὴν ἄλληνα τοῦ Νησιοῦ. Τὸ ποτάμι ἐκεῖνο ποῦ κόντεψε ὁ Γιαννίρης νὰ πνιγῇ, φούσκωσε, φούσκωσε κ' ἔγινε θάλασσα· ῥάγισαν τὰ βουνὰ κι ἄξαφνα τὸ κορφοβούνι ἀπόμεινε μοναχό του, χῶρια ἀπὸ τίς ῥαχοῦλες, χῶρια ἀπ' ὄλο τὸ Νησί. Ἐμοιαξε μιὰ στιγμή σὰ νὰ πλέχῃ στὰ κύματα μέσα, πρὸς τὸ πέλαο πέρα πέρα, λὲς κ' ἡ γῆς μας ἀφτή, στὰ τέ-

λια τέλια, σπασμένη κι ἀφανισμένη και κα-
πνισμένη, ἔβριχνε ἄξαφνα πρὸς τᾶπειρο ἀ-
πάνω ἀπάνω μιὰν ἀθάνατή της κομματιά.
Στὴν ἴδια τὴ στιγμῇ, ὅσο βρόνταε κάτω ὁ
σεισμός κι ὁ κόσμος ἀλάκαιρος χαλνοῦσε, μιὰ
γαλήνη, μιὰ ἡσυχάδα ποῦ δέφτερη δὲν εἶ-
χε, ἀποτύλιζε, ἀπονάρκωνε, ἀπομεθοῦσε μὲ
χίλια χάρδια και μὲ χίλια φιλιὰ τὸ κορφο-
βούγι τὸ χαριτωμένο, ἀγαθωσύνη γεμάτο.
Ἄπομεθοῦσε ἀντάμα ἀλάκαιρη τὴν πλάση.
Ἐρχονταν, ἔρχονταν ἡ ἀγάπη κ' ἡ θά-
λασσα κι ὁ οὐρανὸς ἔσμιγαν τὰ γαλάζια
τους και τὰ σμαράγδια και χαιρέτααν τὴν
κόρη τὴν πανάγαθη. Κ' ἔλεγε ἡ θάλασσα
κ' ἔλεγε ὁ οὐρανὸς κ' ἔλεγε μαζί τους ἡ γίς·
Παρηγορηθῆτε! Ἐρχεται, ἔρχεται ἡ Ἀγά-
πη, ἔρχεται ἡ Παναιώνια.

Ἐτρεξε ὁ Γιαννίρης νὰ βρῆ τὴ Μυρριά-
να. Κοίτουσαν τὸ πλάσμα τὸ πανόμορφο ἀ-
πάνω στὸ δισκάρι τοῦ βουνοῦ τὸ ζεστρογ-
γυλωμένο κ' ἔμοιαζε σὰν πεθαμμένη. Ἄχ!
τί νυχτιὰ και τί μέρα εἶταν ἡ νυχτιὰ κ' εἶ-
ταν ἡ μέρα ποῦ πρόσμενε τὸ Γιαννίρη! Και
τί δὲν ἔβαλε μὲ τὸ νοῦ της και τί δὲ συλλο-
γίστηκε; Τὸν ὄρκο της, τὸ φεβγομὸ του, τὴ
Βέρσα. Θὰ τὸν ξαναδῆ; τὴν ἀγαπᾷ; ἢ δὲν
τὴν ἀγαπᾷ και τέλειωσαν πιά ὄλα; Ἄχ!
θὰ ξανάρθη, θὰ ξανάρθη ἄραγες ποτέ; ὁ
Ἀγαπημένος;

Πῆγε πλάγι της σιγὰ σιγὰ, λὲς και τὴν
ξύπνησε, μόνο ποῦ τῆς ἀγγίξε τὸ μαβρόμαλ-
λό της τὸ κεφαλάκι. Ἄνοιξε τὰ μάτια της
τὰ γαλανὰ και τὸν κοίταξε. Θολώθηκαν τὰ
σιγανὰ τὰ νερά τους. Στὰ νερά τους τὰ σι-
γανὰ ζωντάνεψε τὸνειρο τῆς Ἀγάπης.

Σηκώθηκε μονομιᾶς κ' ἔπεσε στὴν ἀγκα-
λιά του·

— «Ἐσύ μου, Ἐσύ, ἀλήθεια ἐσύ εἶσαι;
Και μὲ λυπήθηκες; Και μ' ἀγαπᾷς; Ἐ-
λα! Ἐλα!»

Ἄσυλλόγιστοι, ἄσυλλόγιστοι πιά τώρα

κ' οἱ δύο τους! Τοῦ χάρδεβε τὸ πρόσωπο,
τοῦ ἔπιανε τὰ χέρια, τοῦ τὰ φιλοῦσε, ἀγγι-
ζε τὰ ματόκλαδά του, ἀκουμποῦσε στὸν κόρ-
φο του τὸ κεφαλάκι της τὸ χαριτωμένο και
τὸ πάναγνο τὸ πλάσμα, τὸ γλυκόλαλο, τοῦ
φιθύριζε ἀγάλια ἀγάλια, ποῦ θεότρελλη
χαρὰ τοὺς συνεπῆρε και τὰ μάτια τους δα-
κρίσανε·

— «Ὅχι! ὄχι! ὄρκο δὲν ἔκανα ποτέ μου!
Και τὸ πιστεψες πῶς δὲ σ' ἀγαπῶ; Κι ἂν
ἔκαμα ὄρκο ποτέ μου, ὄλα, ὄλα γιὰ Σένα τὰ
πατῶ, Ἐσύ μου Ἐσύ».

Και τῆς φίλησε τὰ μάτια τὰ οὐρανόφει-
γα. Και τῆς ἀποφίλησε τότες τῆς καρδιάς
της τὴν καλοσύνη, τοῦ νοῦ της τὴν ἀχτιδιά,
τὸ λούλουδο τῆς ὁμορφιάς της. Και τοὺς
φαίνονταν ἄξαφνα και τοὺς δύο πῶς ὁ κό-
σμος ὄλος, πῶς ἡ θάλασσα κι ὁ οὐρανὸς και
μαζί τους ἡ γίς εἶταν ἓνα κῦμα, κῦμα πε-
λώριο, γιγαντωμένο κῦμα τῆς ἀγάπης ποῦ
ἔπλεχαν οἱ δύο τους ἀγκαλιασμένοι, ὡς που
νὰ τοὺς φέρῃ τὸ κῦμα στὴν ἀκρογιαλιά τὴν
πανάγαθη, τὴν πανάγια τῆς αἰωνιότητος
τὴν ἀκρογιαλιά, σφιγμένες οἱ ψυχές τους, τὰ
χείλη τους πλεγμένα μὲ τὸ φιλι τὸ παν-
αιώνιο.

.....

Ἐζησαν ἀκόμη ἕξη ἑπτὰ μέρες ἀγκαλια-
σμένοι. Πέθανε πρώτη ἡ Μυρριάνα. Τὸν Ὀ-
χτώβρη, δηλαδή δύο χρόνια, μέρα γιὰ μέ-
ρα, ἀφότου ἦρθε στὸ Νησί μας, πέθανε κι ὁ
Γιαννίρης. Ἀκουμπισμένος στὸ μνήμα τῆς
Μυρριάνας, ἔλεγε ὡς τὴν ὕστερη τὴν ὥρα,
πῶς ἡ ἀγάπη και βασανισμένη νὰ εἶναι,
πάντα σοῦ φαίνεται πιὸ μεγάλη και ἀπὸ τὴν
πιὸ καλότυχη τὴ δόξα και πῶς ἔννοιωσε
ζωὴ τί θὰ πῆ και πῶς μέσα στὴν καρδιά
του ἀποψύχησε κάθε πόθος και πῶς ἀποσώ-
θηκαν ὄλα μὲ τᾶθάνατο φιλι τῆς ἀγάπης
στῆς Μυρριάνας τὴν ἀγκαλιά.

